

Szekfű Gyula

Téka

A száműzött Rákóczi

A Holnap Kiadóé az érdem, hogy 1993-ban, nyolcvan évvel az első kiadás után, újra megjelent az egyik legnevezetesebb magyar történelemkönyv, Szekfű Gyula történetírói premierje: A száműzött Rákóczi.

A szerzőt nem kell bemutatnunk, hisz neve hallatán mindenkinek rögvést a Három nemzedék vagy az ötkötetes Magyar történet jut eszébe. Irányítsuk inkább figyelmünket eme korai remekére!

A könyv II. Rákóczi Ferenc, Erdély, majd 1705-től a magyarországi szövetkezett rendek vezérlő fejedelmének 1715 és 1735 közötti, haláláig emigrációban töltött életét mutatja be – új adatokkal és újszerű szemlélettel.

Szekfű a mű 113. jegyzetében (ami talán a leghosszabb jegyzet a világon) támadja meg a hagyományos kurucos szemléletet, amelynek kialakítása Thaly Kálmán nevéhez fűződik – bebizonyítva annak tarthatatlan voltát. Thaly költőből lett „szélbali” történetíró, aki közéleti pályafutása során a Rákóczi-érát akarta saját korában újrajátszani. A lehetőségek hiánya miatt azonban csak újraálmodni, újraálmodtatni tudta mániáját. A negyvenkilenccses ábrándokat kergető századvégi napilapértelmiség viszont éppen erre vágyott: Thalyt olvasótábora avata történésszé, mégpedig kritikát nem tűrő, megkérdőjelezhetetlen rangú történésszé. Akinek alkotói szabadságából nemesak kurucversek faragására futotta – amelyeket kétszázéves eredetikként közölt –, de történelmi adatok nyilvánvaló meghamisítására is. Így lesz nála a latin tizenhatból (sexdecim) hatvan, mert az mégiscsak tűrhetetlen, hogy egy olyan csillogó fejedelem, mint Rákóczi,

emigrációjában csak tizenhatfős kísérettel bírjon. Ennek bizonyítására összegyűjt ötvennyolc nevet, a javát saját kútfőből... Mikes proosztó, mert – amint írja – az 1735 nagyszombatján örökre megpihent fejedelmet „kinyújtóztattuk”, aminél mennyivel szebben hangzik a francia kortárs kifejezése: „gazdagon feldíszített ravatalra helyeztük”. Thaly munkásságának fényes záróakkordja volt Rákócziék hamvainak felkutatása és 1905. évi hazahozatala, amely után négy évvel az utolsó Csínom Palkó is követte fejedelmét Szent János fölöttébb fekete paripáján.

Hű közönsége döbbenet tapasztalta újabb négy év múlva, 1913-ban, hogy Szekfű Gyula, ez az addig ismeretlen levéltár-búvár, A száműzött Rákóczival porig alázza Thaly (dombor)művét. Szekfű Rákóczi a többi emigránssal együtt kun-csorog XIV. Lajos udvarában az apanázsért, amely pénzforrás a Napkirály halála után erősen apadni kezdett. A Grosbois-i kamalduliaknál nyugalmat kereső remete ezért kényszerül illegális kártyabarlangot nyitni párizsi házában, Hôtel de Transylvanie néven. A félvilági mulatót Brenner abbé, az emigránsok egyházi embere vezette, akinek ez a munka sok álmatlan éjszakát okozott a rendőrfogdában. A szerző remekül érzékelteti, hogy a nemesi konföderáció primus inter pareséből hogyan lett abszolút rendi fejedelem, és hogy Rákóczinak ezt a jellemváltozását, uralkodóvá ridegülését még legodaadóbb hívei (és már nem barátai) milyen értetlenül fogadták. Így válik a mulató neve jelképpé: Rákóczi egész emigrációs politikáját egy cél határozta meg: ki és hogyan segíthetné őt vissza erdélyi fejedelmi székébe. („Meg

voltam győződve, hogy keresnem kell a fejedelemséget...” – írta konfessziójában.)

Szekfű kritikája szerint az egykori fejedelem nyughatatlan vágya rangja visszaszerzéséért csupán tévút a „csalóka remény ködképei után”. És ez már általános ítélet minden emigráció politikailag elszigetelt, tehetetlen és kilátástalan volta felett; és asszociatívén nagyon gyenge, aki a szerző valódi célpontját nem Kossuth Lajosban és a negyvenkilences emigrációban fedezi fel. Persze Szekfű Gyula a párhuzamba állítást az olvasóra bízta, kiteszi a három pontot, és mindenki gondoljon, akire akar...

El tujuk képzelni, több se kellett az obstrukciós magyaroknak... A száműzött Rákóczi fogadtatása, a hároméves hajsza tette a magyar történetírás legnagyobb botrányművévé. Szekfűt Bécsből jött labancnak bélyegezték; Budapesten, Szegeden (a Széchenyi téren) és még több városban tüntettek ellene. Néhol a könyvet nyilvánosan elégették... Állítólag volt olyan, aki a kutyájának adta a „Szekfű” nevet. Az országgyűlésen Polonyi Géza függetlenségi képviselő tiltakozott, a történészszakma részéről pedig Ballagi Aladár, a Pázmány Péter Tudományegyetem tanácskezelője támogatta meg a hecckampányt. Neki szegezi Szekfű a Mit vétettem én? című válaszát amelyben védekezni és visszavágni igyekszik. (Ugyanis Ballagi tudományos felkészültségét megkérdőjelező adat is akadt tárházában.)

Mindhiába. A nemzeti gondolat sárba tiprásával megvádolt történész sorsa: a meghurcoltatás.

Pedig Szekfű csak egy kicsit jobban nyomja tollát a papírra, és a magyarok vezérlő fejedelmét máris – kártyabarlangot fenntartó, feleségét meg-megcsaló, hatalomvágyában nyughatatlan – kiöregedett bonvivánná degradálja, akinek politikai pályafutását a lehetőségek józan mérlegelésénél mindig jobban meghatározta a kalandor hajlam. Mennyire valós ez a kép? Úgy érezzük, hogy a neves történész a Thaly fetiszizálta Rákóczi-eszményen pontosan annyi földi port, emberi gyarlóságot fedez fel, amennyit gondosan a sarokba söpör hét évvel később, amikor megformázza a maga és „nemzedéke” leghívebb magyarját: Széchenyi Istvánt. Szekfű igényesebb és tökéletesebb annál, hogy szavakat vagy eseményeket hamisítson – ő a történelmi szereplők habitusát igazítja saját ízléséhez. És ezzel ugyanazt a hibát követi el, (összehasonlíthatatlanul magasabb színvonalon), mint az általa – Pauler Gyula kritikájával – megvádolt „hiperkuruc”: nem képes a múltat a szükséges madártávlatból, sine studio szemlélni.

Mindettől függetlenül őszinte lelkesedéssel ajánljuk A száműzött Rákóczi című remekművet, amely mintapéldája a történelmi biográfia műfajának. Szekfű Gyulában a történész tudós és művész egyszerre; a stilszta nívóján fűzi mondatait, és a rétor erejével érvel, bizonyít. Könyve a legádázabb krimikkel vetekszik: nem lehet kiolvasatlanul letenni. Ön se tegye...

Nagy Tamás

Brachfeld F. Olivér

Árpád-házi Jolánta, Aragónia királynéja

A magyar-spanyol kapcsolatok története mindeddig nem kapott súlyának megfelelő figyelmet. És valóban, az a számottevő anyag, melyet az Aragon Korona Levéltárának fondjai jelölnek igen kevés kutató figyelmét vonta magára. Brachfeld Ferenc Olivér 1927-ben került először kapcsolatba e könyvének témájával: az akkori Fővárosi Könyvtárban (ma Szabó Ervin Könyvtár) szemlélődve akadt A magyarországi királyné története című, középkori katalán nyelven írt könyvre. Mint a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója tanulmányi tárgyai közé felvette a spanyol nyelvet is, így szövődött barátság közte és Kőrösi Albin között. Kőrösi keltette fel érdeklődését a katalán nyelv, irodalom és általában a katalán kultúra iránt. Befolyásának eredményeként Brachfeld Olivér úgy határozott, hogy doktori értekezéséhez katalán tárgyú témát választ. Ezért utazott 1929-ben Barcelonába, a Primo de Rivera-féle katonai diktatúra után és a Franco-rezsim előtt aranykorát élő városba. Rövid idő alatt szóban és írásban elsajátította a katalán nyelvet. Ekkor kezdett publikálni különböző irodalmi és tudományos lapokban. Cikkeit F. Oliver Brachfeld aláírással jegyezte, s mivel az Oliver meglehetősen elterjedt családnév Katalóniában (jelentése: olajfa), az olvasóközönség született katalánnak tartotta. Munkái a barcelonai könyvtárak katalógusaiban O betű alatt szerepelnek. 1930-ban hazatért, hogy doktori címét megszerze. Ekkor adta ki Magyar vonatkozások a régi katalán irodalomban és a katalán népballadában című könyvét. A következő évben visszatért Barcelonába, és folytatta megkezdett kutatásait. Hat évet töltött itt.

Ekkor írta Violante de Hungria, Reina de Aragon című történeti munkáját, amely I. (Hódító) Jakab (1208–1276) második feleségének eleven, érdekesítő életrajza. A sors fintora, hogy ez a mű a spanyol polgárháborúban megsemmisült, így 1942-ben újra megírta. E munka ismeretterjesztő jellegű. A tudós kutató, aki Párizsba menekülése után sem Magyarországról, sem Barcelonából nem tudta a szükséges szakirodalmat beszerezni, sokszor csak memóriájára hagyatkozhatott. I. Jakab 1221. februári házasságával indítja a történetet, melyet 1229-ben a pápa a közeli vérrokonságra hivatkozva (ugyanis a feleség, kasztíliai Leonora is VII. Alfonz dédunokája volt) felbontott. A második fejezetet egy romantikus középkori históriának, a La filla del rey d'Ongria (A magyar királyné története) címűnek szenteli. Eztán arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként teltek a gyermek Jolánta napjai és hogy II. András szerethette-e annyira második feleségét – Jolánta anyját –, akit kizárólag a bizánci trón felé áhítózása miatt vett feleségül. Ugyanis Yolanda de Courtenay családja birtokolta a keleti latin császárság uralkodója címet.

A tövisek között élő liliom megváltásának órája 1234-ben érkezett el, mikor IX. Gergely pápa, mint minden keresztény hercegnő gyámja, Jakabnak ajánlotta nőül. Az Aragon Levéltárban őrzött, a követek ünnepélyes kézjeggyel megerősített házassági szerződést 1234 februárjában írták alá Barcelonában. Az ígélet szerint Donna Violanténak tizenkétezer ezüstmárkát, valamint királyi anyja hozományából öt jog szerint megillető összes javakat s még kétszáz aranymárkát kellett hozományként

magával vinnie. Jolánta 1235 nyarának végén kelt útra, miután részt vett legidősebb mostohatestvérének, IV. Bélának hercegi koronázó ünnepségén. Az utazás hosszú volt és veszélyekkel teli. Királyi atyja nemcsak olyan népes kíséretet adott melléje, amelyet a kincstár siralmas állapota megengedett, hanem vele küldte egy jó nemesét Csepeli vagy Szepesi Dénes gróft, akit tévesen egy más nemzetiségű követtel, „cum lungo nasu”-val, azaz nagyorrúval azonosítottak. Még mielőtt a hercegnő megérkezett volna a Földközi tenger partjára, II. András – zaklatott élete után – jobblétre szenderült. A barcelonai katedrális ódon falai valószínűleg 1235. december 10-én szolgáltak az ünnepélyes házassági ceremónia helyszínéül...

Tizenhét évig osztozott Jakabbal, a hódítóval, annak minden bánatában és örömeiben. Végrendeletét 1251 októberében mondta tollba, az aragon korona történésszének, Zuritának, s néhány nap múlva kilehelte a lelkét. Kérésére Valbona kolostorában helyezték örök nyugalomra, huszonnégy évvel később ide került lánya, Sancha koporsója is. A szerző zárszóként egy kérdést szögez az olvasónak: milyen tanulságot lehet levonni ebből a csak kontúrjaiban ismert életből?

Jolánta személyén keresztül két, földrajzilag egymástól távol eső nép fogott kezét.

Jancsák Csaba

Nem „Műhely”-munka gyanánt...

Megjelent a Műhely, a győri kulturális folyóirat legfrissebb száma, amely a mostanában újra felfedezett korszaknak, a dualizmus öt évtizedének szenteli figyelmét Polgárosodás és modernizáció a Monarchiában címmel. Szakál Gyula, a kötet szerkesztője merész kísérletet tesz arra, hogy a boldog békeidők Monarchiájának szinte teljes anyagi-technikai, társadalmi, szellemi és kulturális képéről hű rekonstrukciót nyújtson – már amennyire ez százharminc oldalon lehetséges. A szerkesztők eme törekvését már a fejezetekre tagolás is nyilvánvalóvá teszi: az első négyben a szerzők elhelyezik a monarchiát a XIX. századi Európában, a második bemutatja a birodalom országrészeinek és városainak anyagi fejlődését, a harmadik és a negyedik pedig kultúrával, társadalommal és a kor életérzésével foglalkozik. (Meg kell említenünk: utóbbi két fejezet látványosan, de nem biz-

tos, hogy szerencsésen kitágítja a korszakhatárokat. Az Emberek és társadalom első tanulmánya, Veliky János írása '48-ba vezeti vissza az olvasót, ezt két „szabványos” Széchenyi-dolgozat követi; de a fejezetet Harmat Pál már Freud Bécsével és Ferenczi Sándor Budapestjével zárja... Kétségtelen, hogy a békekor hangulata, az életérzés nem szűnt meg a Monarchia szét hullásával sem Bécsben, sem Budapesten, sem a vidéki városokban, sem a főúri kastélyokban – de az utókor, a bécsi modernitás, vagy akár Fábry Anna Krúdy-, akár Fried István Márai-tanulmánya talán önálló, utolsó fejezetet érdemelt volna...)

Ismertetésünk aligha alkalmas arra, hogy valamennyi szerzőt és tanulmányt bemutatson. A korszakkal foglalkozó magyar és kelet-közép-európai tudományos élet színe-java képviselteti magát, Hanák Pétertől az erdélyi Egyed Ákoson át Gergely

Andrásig. És ami szintén örvendetes, a kötet helyt adott fiatal kutatók (Kiss Csilla és Velkey Ferenc) munkáinak is.

Az első tanulmány Hanák Péter írása (Vállalkozók és alapítók) – Berend–Ránki és Katus László statisztikáit felhasználva – remekül értékeli a korszak fantasztikus gazdasági fellendülését: „az alapítások kora, a béke és a prosperitás kora tehát európai jelenség, s e tekintetben a kettős Monarchia javára csak annyi írható, hogy tevékeny részese, felzárkózó régiója volt egy egyetemes történeti folyamatnak”. (Kissé furcsa, hogy a kötet bevezetése a Hanák-tanulmány első két bekezdése, ami még nem lenne probléma, de a kettő egy lapra került.)

Franz Baltzarek bécsi történész a nagyvárosok kialakulásával és a századvégi urbanizációval foglalkozik. „Egy országot... minden korban jellemezte, hogy hány metropolist és milyeneket hozott létre” – kezdi eszme-futtatását, majd megállapítja, hogy a vizsgált korszakban „az urbanizációs fejlődés alapjait a gyári jellegű ipar kialakulása teremtette meg”. Megvizsgálva a várostípusokat és a városbővítés problémáját fontos megjegyzést tesz: „érdekes lenne egyszer megvizsgálni azt a tényt, hogy milyen szerepet játszanak a nemzeti múzeumok, így például a prágai is, a város növekedésében és rangjának emelésében, mert szerepük nem elhanyagolható”. Nekünk persze Budapest jut eszünkbe, és feltétlenül egyetértünk a szerzővel...

Örvendetes, hogy – érthető okokból – két tanulmány is foglalkozik Győr fejlődésével; az egyik, a szerkesztő Szakál Gyuláé a győri polgárosodást és polgári mentalitást idézi fel; a másik, Winkler

Gábor tollából, a város építéstörténetével foglalkozik. Annál szomorúbb viszont, hogy más magyarországi város bemutatására nem vállalkoztak. (Budapest története jól feldolgozott, most már ugyanezt állíthatjuk az akkor egyetlen vidéki százszáz éves városról, Szegedről is; de a fejlődésre példaértékű település így is akadt volna – többszázéves!)

A kötet vitathatatlan értéke, hogy a birodalom uralkodója és annak udvara, valamint két uralkodó nemzete mellett nyomon kíséri a többi (Ferenc József tizenhét nyelven közölte népeivel a hadüzenetet 1914-ben!) nemzetiség sorsát is. Két tanulmány Szlovákiába, egy Szlovéniába, egy pedig a cseh politikába kalauzol el bennünket. („Milyen birodalom az ilyen?” – tette fel a kérdést – önmagának – legújabbban Paul Kennedy A nagy hatalmak tündöklése és bukása lapjain, a Monarchia soknemzetiségű jellegén eltűnődve. Válasza: „semmilyen”...)

A „Műhely” kerüli az efféle szélsőséges véleményalkotást. A Monarchia szellemi és anyagi értékeit mutatja be a ma emberének könnyed, érdekfeszítő stílusban, kiváló képanyaggal. Bátran ajánljuk mindenkinek, aki valamelyest is érdeklődik a korszak iránt. Talán egy kicsit oszlatja azt az illuzórikus nosztalgiát, amellyel oly gyakran gondolunk Erzsébet királynéra, a dzsentríre, a grüindolásokra, a szifiliszre meg a századforduló többi kávéházi hangulatára. De ha nem, az sem baj... Mindenki szeret csak a szépre emlékezni, a többit rejtjük el a könyvespolcon...

Nagy Tamás

Makk Ferenc

A királyság első százada

A tizenkét kötetes Magyarország krónikája sorozat második kötete A királyság első százada címmel jelent meg. A második és a harmadik kötet szól az Árpád-korról. A harmadik kötet szerzője pedig Kristó Gyula, így megállapíthatjuk, hogy a korszak ismertetésére a legelismertebb szerzőket kérte fel a sorozatszerkesztő Rácz Árpád. Makk Ferenc, a JATE Történeti Segédtudományok Tanszékének vezetője, a történettudományok doktora, a Szegedi Középkorász Műhely tagja. A Magyarország története az őstörténettől 1301-ig témában (természetesen ezen belül a királyság első századáról is) Makk Ferenc főiskolánk történelem tanszékén adott elő az 1991/92-es tanév második félévében. Így lehetőség van az előadáson elhangzott gondolatok és a könyv összevetésére.

A mű elolvasása után ellentétet véltem felfedezni a könyv méretei és tartalma között. Tenyérben elférő nagysága (kicsinysége?) mellett remek kivonata a korszak mai kutatási eredményeinek. A szerző megpróbál középutat találni a szakkönyvek problémacentrikussága, részletezése és az ismeretterjesztő irodalom olvashatósága, lényegre összpontosítása között. A recenzens úgy véli: sikerrel. A könyv ugyan nem foglalkozik az Árpád-kor érdekes részproblémáival; például a feketemagyarok és a kalocsai érsekség, valamint a pécsi püspökség alapításának kérdéseivel, Gellért püspök és

Szolnok ispán meggyilkolásának okával, a német császár 1051-es hadjáratának részleteivel – de nem is lehet ez a célja. A legfontosabb problémákat ismerteti világos magyarázattal, a legújabb kutatási eredményekre támaszkodva, az esetleges eltérő nézőpontokat is bemutatva. Ilyen témák a pogány nemzetségek leverése és birtokaik elfoglalása István idején; a vármegye és egyházszerzés kérdése; a Péter és Aba Sámuel elleni felkelések különböző nagyságú és tartalmú társadalmi rétegei, stb.

Pregnánsan tartalmazza a könyv a szerző állásfoglalását Orseolo Péter és Aba Sámuel megítélésében. Az előbbit mint az állami és társadalmi fejlődés túlzott felgyorsítóját, az utóbbit mint ennek lelassítóját ismerhetjük meg. I. Andrást a szent istváni állam és eszme elszánt képviselőjeként; Salamon királyt pedig mint – az 1071-es belgrádi csata után, a Géza és László hercegek által jogkörében megsértett, és így, velük szemben – jogosan fellépő uralkodóként ábrázolja a szerző.

A királyság első százada mindenkinek ajánlható, akit az Árpád-kor érdekel. Közérthető nyelve, korrektsége és problémacentrikussága révén az alkalmi érdeklődőknek is ajánlott olvasható, középiskolásoknak s felvételre készülőknek pedig átvitt és valódi értelmében is kiváló zsebkönyv.

Hevesi István

Etnographia

A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata;

102. évfolyam, 1991. 1-2. szám. Akadémiai Kiadó, Budapest

A Magyar Néprajzi Társaság 1889 októberében alakult meg, fél évvel Rudolf főherceg tragikus halála után, aki védnökként régóta támogatta az egyesület létrejöttét. A társaság célkitűzését így határozza meg alapszabályában: „a magyar állam és a történelmi Magyarország mai és egykori népeinek tanulmányozása, valamint kölcsönös megismerkedés útján a hazában élő népek közti testvéries egyetértésnek és az együttartozás érzetének ápolása”. Már a következő esztendőben – 1890-ben – megindult a társaság folyóirata, az Etnographia. Ez volt az első, kifejezetten néprajzzal foglalkozó periodika. Előzményének tekinthetjük Herman Antal Etnographische Mitteilungen-jét, bár mint címéből is kitűnik, nem magyar nyelven jelent meg. A folyóirat első szerkesztője Réthy László volt. A Néprajzi Társaság alapító okiratában is megfogalmazott szellemiségét jól tükrözi a millennium idején felállított skanzen, amely másodikként jött létre az egész világon, ahol a nemzetiségi arányoknak megfelelően a kiállított házak fele a magyar, a másik pedig nemzetiségeink háztípusait, anyagi kultúráját mutatta be. Csak néhány mérföldkőnek számító név azok közül, akik az Etnographiában publikáltak: Hermann Ottó, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Solymossy Sándor, Visky Károly, Bátty Zsigmond, Györfly István, Diószegi Vilmos.

E történelmi bevezető után vessünk néhány pillantást az Etnographia jelenlegi helyzetére. Legfrissebb száma idén jelent meg – 1991-es évszámmal, tehát hároméves késéssel. Ha ebben belegondolunk, ez igen szomorú tény, hisz még a két világháború idején is képesek voltak megjeleníteni a lapot. Talán a rendszerváltás felért volna két világháború borzalmával? Nem hinném. Jó bizonyítványa ez az országnak (rendszernek?), hogy a számtalan, magyarsággal foglalkozó konferencia, találkozó (Magyarok Világtalálkozója, Magyarságismereti tábor, Határon túli magyarok ifjúsági találkozója, stb.) ellenére éppen a magyarság néprajzával foglalkozó folyóiratot nem adták ki? (Pedig volt egy néprajzos kultuszminiszterünk is.) Talán a hazai

néprajzkutatók nem voltak képesek egy száz éven keresztül folyamatosan megjelenő folyóiratot cikkeikkel ellátni? A mostani szám színvonala alapján ezt sem lehetne állítani. A háromévi késés okát az új Etnographia sem feleli meg. A miértek keresése helyett inkább böngésszünk a lapban.

Az újság legnagyobb részét kitevő íráskor az 1989-ben elhunyt kiváló etnográfusról, Fél Editről emlékeznek meg, valamint közlik néhány eddig meg nem jelent tanulmányát. Egyik dolgozatában a saját kultúráját kutató etnológusok problémáival foglalkozik. Véleménye szerint nem biztos, hogy csak az adott néptől kívülálló emberek képesek objektív képet rajzolni egy-egy népcsoportról, majd reményét fejezi ki az iránt, hogy talán a „honfitárs vállalkozások egy sajátos ágként az egész etnológia fővonalába kapcsolódhatnak. Szintén Fél Edit tanulmánya a „Népi ruházkodás a Sárközben”, melyből megismerkedhetünk a sárközi viselettel – nemcsak az írás segítségével, hanem gazdag illusztráció által is. A tanulmánynak mintegy harminc kép a melléklete. Majd K. Csilléry Klára, Andorka Rudolf és Kocsis Gyula cikkei következnek. Figyelemreméltó Soňa Švecová írása is, mely a cseh és a szlovák parasztsaladót hasonlítja össze. A „Kutatók, életművek” rovatban szintén Fél Editről emlékeznek meg. A nemrég elhunyt Rajeczky Benjámint igen meghatározó személyes élményeit meséli el Fél Edittel kapcsolatban. Összeállították az elhunyt néprajzkutató műveinek bibliográfiáját is.

Az „Ismertetések” rovatnak sajátos hibája, hogy nyolcvanas évekbeli könyveket mutatnak be, s a bemutatás bármennyire felkelti az érdeklődést egy-egy könyv iránt, azok a könyvtári forgalomban beszerezhetetlenek.

Bátran ajánljuk ezt a lapot a néprajz iránt érdeklődőknek. Megvásárolható az Akadémiai Kiadó boltjaiban, valamint a postahivatalokban. (Őszintén reméljük, hogy ezt a remek kiadványt három évnél hamarabb váltja a következő.)

Farkas István